

Ergenlerin Akran Zorbalığı Algıları ile Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Mehtap MORKAN ŞAHİN¹ ve Neriman ARAL²

Öz

Bu araştırmada, ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına yönelik tutumlarının analiz edilmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu; Sakarya'daki merkez ilçelerde bulunan Mesleki Teknik Anadolu Liselerine devam eden 303 ergen ve 150 öğretmeninden meydana gelmektedir. Çalışmanın verilerini toplamak için Genel Bilgi Formu'ndan, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu'ndan ve Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği'nden faydalanılmıştır. Analiz sürecinde betimsel istatistikler, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis Testi ve Spearman Korelasyon analizi gibi istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Sonuç olarak; ergenlerin cinsiyet, zorbalığa uğramaları, zorbalık yapmaları, akademik başarılarını algılamaları ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğretmenlerin cinsiyet ve yaşı ile okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. "Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği"nin önemsemez ve insancıl alt boyutları ile "Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu"nun fiziksel ve sosyal izolasyon alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akran Zorbalığı, Ergenler, Kurban, Öğretmen Tutumları, Zorba

Examination of Adolescents' Perceptions of Peer Bullying and Teachers' Attitudes Towards Peer Bullying

Abstract

In this study, it was aimed to analyze adolescents' perceptions of peer bullying and teachers' attitudes towards peer bullying. The study group of the research consists of 303 adolescents and 27 teachers who attend Vocational Technical Anatolian High Schools in Sakarya. General Information Form, Peer Bullying Scale Adolescent Form and Teacher Attitudes towards School Bullying Scale were used as data collection tools in the study. Statistical methods such as descriptive statistics, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis Test and Spearman Correlation analysis were used in the analysis process. As a result of the research, A significant difference was found between the gender of the adolescents, being bullied at school, bullying at school, perception of academic success and peer bullying. A significant difference was found between the gender and age of teachers and the Teacher Attitudes Towards School Bullying Scale. It was found that there was a statistically significant relationship between the indifferent and humane sub-dimensions of the "Scale of Teacher Attitudes Towards School Bullying" and the physical and social isolation sub-dimensions of the "Peer Bullying Identification Scale Adolescent Form".

Key Words: Peer Bullying, Adolescents, Victim, Teacher Attitudes, Bully

Atıf İçin / Please Cite As:

Morkan Şahin, M. ve Aral, N. (2023). Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 1106-1122. doi:10.33206/mjss.1159316

Geliş Tarihi / Received Date: 08.08.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 20.05.2023

¹ Arş. Gör.- Türkiye-Kapadokya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, mehtap.morkan@kapadokya.edu.tr,

 ORCID: 0000-0003-4183-5920

² Prof. Dr. - Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, aralneriman@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-9266-938X

Giriş

İnsanlar sosyal birer varlıktır bu nedenle daha çocuk yaşlardan itibaren arkadaşlarından etkilenmeye başlarlar. Çocuklar, arkadaş grupları arasında yer edinebilmek için arkadaşlarının isteklerini sorgulamaksızın gerçekleştirebilir ve bu durumda olumsuz davranışlar sergileyebilirler. Bu tür yaşantılar çocukların birbirleri üzerinde baskı kurmalarına yol açabilir (Esen, 2003, s. 67). Zorbalığın en çok bilinen türü olan akran zorbalığı “güçlerdeki dengesizlikten dolayı meydana gelen ve saldırganlık yoluyla güçlülüğün vurgulanması” olarak tanımlanmaktadır (Bilgin, 2007, s. 3). Akran zorbalığı okulun sosyal ortamını bozarak hangi statüde yer aldığı fark etmeksizin zorba, kurban, zorba-kurban ve seyirci rolündeki tüm çocuklar için eğitim öğretimi olumsuz etkilemekte, eğitimin kalitesinin düşmesine neden olabilmektedir (Karabacak vd., 2015, s.366). Akran baskısı olarak nitelendirilen zorbalık isteyerek birine zarar vermek şeklinde tanımlanmaktadır. Okullarda çocuklar arasında gerçekleşen, şiddetin çeşitli türlerini ve saldırgan biçimde davranışları içeren eylemlerin tümü şeklinde tanımlanan akran zorbalığı (Öğülmüş, 2006, s. 17), öğrenmeyi de olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Öztürk, Atlı ve Kutlu, 2014, s. 51). Öyle ki okullarda yaşanan zorbalık olayları nedeniyle sağlıklı bir toplum için gerekli olan nitelikli insanların yetişmesi engellenmektedir (Yıldırım, 2012, s.48).

Zorbalık tanımını ilk ele alan Olweus (1978, p.113) ilk başlarda zorbalığın çeşitlerinden yalnızca fiziksel zorbalığı zorbalık olarak kabul etmiş, zorbalıkla ilgili çalışmaların fazlalaşmasıyla zorbalık; fiziksel, sözel, duygusal, cinsel ve siber zorbalık şeklinde sınıflandırılmıştır. Eylem odaklı olan fiziksel zorbalık; karşısındaki kişiyi tekmelemek, yumruklamak, saçlarını sürüklemek ve önceden tasarlayarak eşyalarını hasara uğratmak gibi saldırı çeşitlerini içeren zorbalık çeşitine verilen addır (Boswort, Espelage ve Simon, 1999, p.343).

Sözel zorbalıkta görünürde yara izi olmamasına rağmen sözel zorbalığın yıkıcı etkileri daha fazladır. Maruz bıraktığı kişiye hoşlanmadığı isimlerle hitap etmek, küfretme, kültürünü ve aile bireylerini küçümseyici davranışlar sergilemek, kişinin eşyalarını ve paralarını elinden zorla almak, kişiye göz dağı vererek korkmasına yol açmak gibi rencide edici davranışları içeren zorbalık türüdür (Beale ve Scott, 2001, s. 300). Ergenlerde, zorbalık türlerinden fiziksel zorbalığa kıyasla sözel zorbalık olayları daha fazla görülmektedir (Berger, 2007, s. 95).

Duygusal (ilişkisel) zorbalık; bireyi gruptan dışlamak, tek başına bırakmaya çabalamak, arkadaşlarıyla olan ilişkilerini zayıflatmak amacıyla yapılan hareketlerdir. Sözel zorbalıkla bağlantılı olan duygusal zorbalık direkt olarak belirlenemediği için dolaylı zorbalık kategorisinde sınıflandırılmaktadır (Boswort vd., 1999, p.343). Kızlarda yaygın olarak görülen duygusal zorbalık depresyon vb. ruhsal çöküntü belirtilerine, sosyal kaygı bozukluklarına ve anksiyete bozukluklarına sebep olabilmektedir (Storch, Phil, Nock, Masia-Warner ve Barlas, 2003, p.439).

Erkeklik veya dişilikle ilgili istenmedik hareketleri ifade eden *cinsel zorbalık*; kişinin aleyhinde dedikodular çıkarma, kişiye rahatsız edici içerikler gönderme, istemediği halde dokunmak, sarılmak, öpmek gibi davranışların sergilenmesidir (European Community European Social Fund, 2001, s. 16). Bu tür davranışlara, maruz kalan kişiler kendilerini utanmış, saygınlığını yitirmiş, kırılmış gibi olumsuz duygular içinde hissedebilirler. Cinsel zorbalık çoğunlukla kadınlar arasında yaşansa da erkeklerin mağdur olduğu vakalar da görülebilmektedir (Cooper ve Snell, 2003, s. 23).

Teknolojik araçlar (telefon, bilgisayar, tablet vb.) aracılığıyla gerçekleştirilen *siber zorbalıkta*; zorbalık yapan, zorbalığa maruz kalana çeşitli tehdit edici yöntemler kullanmaktadır. Siber zorbalıkta zorba, maruz bıraktığı kişiye yönelik sosyal medya siteleri ya da mobil telefon ile tehdit eden içerikler göndermekte, bilgisayar veya sosyal medya hesaplarına virüs göndermekte, görüntü ya da içerikleri kopyalayarak izinsiz yayımlamakta, şiddet içerikli hareketlerde bulunmaktadır (Karataş, 2011, s. 20).

Zorbalığı gerçekleştiren kişilerin yapmak istediklerinin kendini kanıtlamak, arkadaş çevreleri arasında dikkatleri üzerine çekmek, herkesçe tanınmak olduğu, karşısında kendilerinden daha güçsüz bulunduğu bireylere kasıtlı ve sistematik olarak saldırılar gerçekleştirdikleri ifade edilmektedir (Espelage ve Swearer, 2003, p.368). Zorbalığı gerçekleştiren çocuklarla ilgili olarak zorbalık davranışlarını yaptıkça zorbalık olaylarını sevdikleri, zorbalık olaylarını sevdikçe zorbalık davranışlarını daha çok sergiledikleri belirtilmektedir (Dölek, 2002, s. 333).

Akran zorbalığı, zorbalığa maruz kalanların hayatında fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan pek çok soruna yol açabilir. Zorbalık mağduru gençler, uykusuzluk, iştahsızlık, baş ağrısı, mide bulantısı, aşırı yorgunluk gibi çeşitli sağlık sorunları ile karşı karşıya kalabilirler. Bunun yanı sıra, okulda arkadaşlarıyla

ilişkileri ve akademik performansları da olumsuz etkilenebilir. Zorbalığa maruz kalanlar, yemek yeme alışkanlıklarında değişiklikler, kendilerine zarar veren davranışlar ve hatta intihar eğilimleri gibi ciddi psikolojik sorunlarla da karşı karşıya kalabilirler (Uysal ve Dinçer, 2012, s. 474). Bu durumun zorbalık mağdurlarının yaşam kalitesini önemli ölçüde düşürdüğü söylenebilir (Uysal ve Dinçer, 2012, s. 477).

Akran zorbalığı olaylarının nedenlerinin araştırılmasıyla ilgili olarak yapılan araştırmalar, bu konuda çocukların cinsiyeti, yaşları ve akademik başarıları gibi faktörlerin rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır (Pellegrini, 2003, s. 1526). Craig-Pepler'in (2003, s.578) çalışmasına göre, zorbalık olaylarının sistematik şekilde sürmesinin sebeplerinden biri, zorbalığı yapan çocuğun, zorbalığa uğrayan çocuktan bir veya birden çok konuda daha üstün olmasıdır. Bu durum, akran zorbalığının sistematik şekilde devam etmesine neden olabilmektedir.

Alan yazında ifade edildiği üzere öğretmenlerin akran zorbalığına yönelik sergilediği tutumlar zorbalığa maruz kalan çocukların zorbalıktan kurtulması, zorbalık yapan çocukların zorbalık içeren hareketlerinin engellenmesi açısından kısaca akran zorbalığı olaylarının önlenmesi açısından oldukça önem arz etmektedir (Yoon, 2004, s. 41). Menesini vd. (1997, s. 245), akran zorbalığı olaylarının engellenmesi konusunda yaptıkları araştırma ile çocukların arkadaşlarına değil öğretmenlerine güven duyduklarını ortaya çıkarmışlardır ki bu sonuç akran zorbalığı olaylarının önlenmesinde öğretmenlerin sergilediği tutumların ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yapılan bir diğer çalışmaya göre öğrencilerini gözlemleyerek ihtiyaç duydukları anlarda öğrencilerine yeterli desteği sağlayan, öğrencilerinin problemlerini dinleyip problemlerini çözümlayebilmeleri konusunda öğrencilerine yardımcı olan, sınıf ortamlarında gerekli disiplini sağlayabilen öğretmenlerin sınıflarında zorbalık davranışlarının daha az görüldüğü sonucuna varılmıştır (Süzük ve Akıncı, 2022, s. 62).

Alan yazında doğru olmayan öğretmen tutumlarının akran zorbalığı olaylarını önlemek yerine akran zorbalığı olaylarının daha da fazlaşmasına yol açabildiği belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Scarpaci (2006, s. 172), doğru olmayan öğretmen tutumlarının akran zorbalığı olaylarını önlemede en büyük sorun olduğunu söylemiştir.

Akran zorbalığı sorununda, zorbalığı yapan ve zorbalığa maruz kalan gruplarda yer alan riskli çocukların kimler olduğunun ve çocukların zorbalık yapma ya da zorbalığa maruz kalma riskini artıran faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi, sağlıklı bir gelişim için önemli bir adımdır. Okullarda gerçekleşen şiddetin en yaygın biçimini oluşturan zorbalık konusundaki çalışmaların çoğunda sadece çocuk ifadelerine yer verildiği görülmektedir (Bayar ve Uçanok, 2012, s. 2337; Kabil, 2010, s. 44; Yılmaz ve Destegüloğlu, 2021, s. 241). Akran zorbalığı olaylarının yaygın olarak görüldüğü ergenlik dönemindeki çocukların öğrenim gördüğü (Morkan ve Aral, 2020, s. 271) liselerde görev yapan öğretmenlerin akran zorbalığı tutumlarının saptanması oldukça önemlidir.

Bu araştırmada, zorba ve kurban öğrencilerin belirlenmesi, ergenler arasındaki okul zorbalığına yönelik öğretmen tutumlarının incelenmesi, bu tutumların ergenlerin akran zorbalığına dahil olma durumlarına etkisi ve belirtilen değişkenler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu noktadan yola çıkarak araştırmanın temel amacı, ergenlerin akran zorbalığına yönelik algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına yönelik tutumları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemektir. Bu bağlamda, araştırma sorusu "Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin tutumları arasında bir ilişki var mıdır?" olarak ifade edilebilir.

Bu araştırmanın amacı ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşlerinin cinsiyete, yaşa, akademik başarıya, zorbalığa uğrama durumlarına, zorbalık yapma durumlarına, öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin sergiledikleri tutumlara göre incelenmesidir. Bu araştırmanın amacı çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- ✓ Ergenlerin akran zorbalığına yönelik algıları nasıldır?
- ✓ Ergenlerin akran zorbalığı algıları cinsiyete göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Ergenlerin akran zorbalığı algıları yaşa göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Ergenlerin akran zorbalığı algıları akademik başarıya göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Ergenlerin akran zorbalığı algıları zorbalığa uğrama durumlarına göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?

- ✓ Ergenlerin akran zorbalığı algıları zorbalık yapma durumlarına göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin sergiledikleri tutumları nelerdir?
- ✓ Öğretmenlerin okul zorbalığı ile ilgili tutumları cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Öğretmenlerin okul zorbalığı ile ilgili tutumları yaşlarına göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin okul zorbalığına karşı tutumları” arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Yöntem bölümü, çalışmanın tasarımı, evren ve örneklem seçimi, veri toplama araçları ve verilerin analizi hakkında detaylı bilgiler içermektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla betimsel nitelikli tarama yöntemi kullanılarak nicel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, araştırmaya konu olan durumu, kişiyi ya da nesneyi olduğu şekliyle tanımlamayı hedeflemektedir. Durum, kişiler ya da nesnelere değişikliğe uğratılmamaktadır (Karasar, 2009, s. 81).

Evren – Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, Sakarya ili merkez ilçelerinde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine devam eden 14-18 yaş arasında yer alan ergenler ve bu liselerde görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Genel evren içinden hataları azaltarak daha yüksek bir temsil etme potansiyeline sahip örneklem oluşturmak için tabakalı örnekleme tekniğinden yararlanılarak örneklem oluşturulmuştur (Sencer ve Sencer, 1978, s. 454).

Çalışmaya dâhil edilecek ergenler devam ettikleri sınıflara (9-10-11-12. sınıf) ve cinsiyetlerine göre belirlenmiştir. Öğretmenler ise öğretmenlerin görev yaptıkları okullara ve cinsiyetlerine göre seçilmiştir. Çalışmanın yürütüleceği Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören, 14-18 yaşları arasındaki normal gelişim gösteren ergenler ve bu liselerde en az bir yıldır görev yapan öğretmenler gönüllük esasına göre araştırmaya dâhil edilmiştir. Veriler ergenlerin sınıflarında 1 Kasım 2019 ile 31 Ocak 2020 tarihleri aralığında yüz yüze, öğretmenlerin verileri ise 31 Mart 2021 tarihine kadar Covid 19 pandemi süreci nedeniyle Google form aracılığıyla çevrim içi olarak toplanmıştır. Çalışma kapsamında; 303 ergen ile 150 öğretmenin verisi değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamındaki ergenlerin %43,9’unun kızlardan, %56,1’inin erkeklerden oluştuğu; %30,7’sinin 9. sınıfta, %21,1’inin 10. sınıfta, %25,7’sinin 11. sınıfta, %22,4’ünün 12. sınıfta öğrenim gördüğü görülmektedir. Ergenlerin %21,5’i zorbalığa uğradığını, %15,5’i ise okulda arkadaşlarına zorbalık yaptıklarını belirtmişlerdir. Ergenlerin %18,5’i akademik başarısını başarılı, %73,6’sı orta, %7,9’u ise başarısız olarak değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin ise %59,3’ünün kadınlardan, %40,7’sinin erkeklerden oluştuğu; %27,3’ünün 21-35 yaş grubunda, %50’sinin 36-45 yaş grubunda, %22,6’sının ise 46 ve üzeri yaş aralığında olduğu saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri araştırmacının geliştirdiği “Genel Bilgi Formu”, Ayas ve Pişkin’in (2015, s. 316) geliştirdiği “Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği- Ergen Formu” ve Yeşilyaprak ve Dursun- Balanüye’nin (2012, s. 38) geliştirdiği “Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Ölçek sahiplerinden kullanım izni alınmıştır.

Genel Bilgi Formu; ergenlik dönemindeki çocukların ve öğretmenlerinin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ergenlere yönelik formda; ergenlerin cinsiyet, yaş, zorbalığa uğrama ve zorbalık yapmaları ve akademik başarı durumuna ilişkin sorular yer almaktadır. Öğretmenlere yönelik genel bilgi formunda ise cinsiyet, yaş ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği-Ergen Formu; 6-12. sınıflarda okuyan ergenlerin akran grupları arasında görülebilecek ve zorba ve kurban davranışlarını tespit etmek amacıyla geliştirilen bir ölçektir. Ölçek beşli Likert tipinden 53 maddeden, iki alt boyut ve altı faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin uyarılma çalışmasında

yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach Alfa katsayısı, *kurban alt boyutunun* tamamı için ,93; “fiziksel kurban” için ,82; “sözel kurban” için ,75; “izolasyon” için; 77, “söylenti yayma” için ,75, “eşyalara zarar verme” için ,80 ve “cinsel kurban” için ,88 olarak belirlenmiştir. *Zorba alt boyutu* için Cronbach Alfa katsayıları tüm ölçek için ,92; “fiziksel” için ,83; “sözel” için ,74; “izolasyon” için ,75; “söylenti yayma” için ,66; “eşyalara zarar verme” için ,79 ve “cinsel zorba” için ,88 olarak bulunmuştur. Ölçekten en az ve en fazla olmak üzere 53- 265 değerleri arasında puan alınabilir. Puanlar fazlalaştıkça ergenlerin zorbalığa maruz bırakan ve maruz kalan olma düzeyleri artmaktadır.

Araştırma için gerçekleştirilen güvenilirlik analizinde ise Cronbach Alfa katsayıları *Kurban alt boyutu* için ,95; “fiziksel” için ,86; “sözel” için ,78; “izolasyon” için ,85; “söylenti yayma” için ,80; “eşyalara zarar verme” için ,87; “cinsel kurban” için ,90 olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa katsayıları, *Zorba alt boyutu* için ,96 “fiziksel” için ,89; sözel” için ,79; “izolasyon” için ,79; “söylenti yayma” için ,77; “eşyalara zarar verme” için ,88, “cinsel zorba” için ,92 olarak hesaplanmıştır.

Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği; akran zorbalığına yönelik öğretmen tutumlarını belirlemek için geliştirilmiştir. Ölçek Likert beşli derecelleme ölçeği şeklinde olup 25 maddeden ve dört alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır ve yapılan güvenilirlik analizinde ölçeğin tümünün Cronbach Alfa katsayısı ,78 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, alt boyutlar için hesaplanan güvenilirlik katsayıları ise; önemsemez tutum ,72; insancıl tutum ,70; disiplinci tutum ,63 ve acımasız tutum ,55 şeklinde tespit edilmiştir. Ölçekten 25 ile 125 arasında puan alınabilmektedir. Puanlar arttıkça öğretmenlerin akran zorbalığına karşı istedik tutumlar sergilediği değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada ise Öğretmenlere Yönelik Ölçeğin Alt Boyutlarına göre Cronbach Alfa Önemsemez tutum için Cronbach Alfa ,65; İnsancıl tutum için Cronbach Alfa ,67; Disiplinci tutum ,59; Acımasız tutum ,51 ve tüm ölçek için ,59 olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa hesaplanmalarında güvenilirlik için ,70 ve üstü maddelerin güvenilir olduğu belirtilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020, s.215). Ancak madde sayısının az olması durumunda ,50 ve üzerindeki güvenilirliğin de geçerli olduğu ifade edilmektedir (Nunnally, 1978, s. 701). Bunun yanında ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısının alt boyutlardan etkilendiği ve alt boyutlardaki güvenilirlik katsayısına yakın çıktığı da literatürde ifade edilmektedir (Karakoç ve Dönmez, 2014). Bu kapsamda okul zorbalığına yönelik öğretmen tutum ölçeğinde iki alt boyutta madde sayısının 4 olması güvenilirliğin ,50 üstünde çıkmasına, bu iki alt ölçekteki güvenilirlik katsayılarının da toplam güvenilirlik katsayısının ,50 üstünde çıkmasına neden olduğu ifade edilebilir.

Verilerin Analizi

Betimsel istatistikler için frekans ve yüzde değerlerine bakılmış, ergenlerin ölçeklerden almış oldukları puanların dağılımını tespit etmek amacıyla normallik analizi gerçekleştirilmiş, çalışmaya dahil edilen kişi sayısının 50 sayısını geçmesi sebebiyle Kolmogorov Smirnov sonuçları ile Kurtosis ve Skewness değerleri incelenmiştir (Büyüköztürk, 2020, s.153).

Normallik analiz sonuçları doğrultusunda dağılımın normal olmadığı belirlenmiş ve verilerin analizinde nonparametrik analizler kullanılmıştır. Bu kapsamda ergenlerin cinsiyetlerine, zorbalığa uğrama ve zorbalık yapmasına, akademik başarısına göre “akran zorbalığı belirleme ölçeği” ve iki alt boyutu, altı alt faktörü ile arasında istatistik açıdan anlamlı bir farklılık tespitine dair analizler; öğretmenlerin cinsiyetlerine, yaşlarına göre “okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumları ölçeği” ve dört alt boyutu ile arasında istatistik açıdan anlamlı bir farklılık tespitine dair analizler ikili gruplarda Mann Whitney U ile, ikiden fazla grubun olması durumunda ise Kruskal Wallis testleriyle analiz edilmiştir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020, s. 216). Kruskal Wallis analizi sonucunda farklılığın anlamlı olduğu durumlarda farkı yaratan grubu belirlemek için Mann Whitney U testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2020, s. 154). “Akran zorbalığını belirleme ölçeği- ergen formu” ile “okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumları ölçeği” arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi için Spearman Korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmanın, güven aralığı %95 şeklinde tespit edilmiş olup $p < 0,05$ değerlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, öncelikle ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yapılan analizler sunulmuştur. Daha sonra, ergenlerin akran zorbalığı

algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına yönelik sergilediği tutumlar farklı değişkenlere göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 1’de ergenlerin akran zorbalığı algılarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Ergenlerin Akran Zorbalığı Algıları

<i>Akran Zorbalığı Boyutları</i>	<i>n</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>AO</i>	<i>S</i>
Zorba/Kurban	303	106	403	158,26	51,26
Fiziksel	303	30	138	52,89	19,75
Sözel	303	14	58	24,42	9,81
İzolasyon	303	12	54	16,69	6,80
Söylenti yayma	303	10	49	13,52	5,62
Eşyalara zarar verme	303	20	76	25,88	9,19
Cinsel	303	20	95	25,04	10,30

“Ergenlerin akran zorbalığına yönelik algıları nasıldır?” sorusu Tablo 1’de cevaplandırılmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi ergenlerin zorba ve kurban olma durumlarının ($\bar{X}=158,26$) yüksek olduğu görülmektedir. Hangi alt boyutların daha yüksek olduğuna bakıldığında ise en fazla oranda fiziksel zorbanın/kurbanın olduğu ($\bar{X}=52,89$), bunu sırasıyla eşyalara zarar verme durumunun izlediği ($\bar{X}=25,88$), sözel zorba/kurban ($\bar{X}=24,42$), cinsel ($\bar{X}=25,04$) ve daha az oranlarda ise izolasyon ($\bar{X}=16,69$) ve söylenti yayma ($\bar{X}=13,52$) geldiği görülmektedir.

Tablo 2’de ergenlerin akran zorbalığına ilişkin algıları cinsiyetlerine göre karşılaştırılmak üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Ergenlerin Akran Zorbalığı İle İlgili Algılarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

<i>Akran Zorbalığı</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>Sır. Ort.</i>	<i>ZORBA</i>		<i>KURBAN</i>		
				<i>U</i>	<i>p</i>	<i>Sır. Ort.</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
Zorba/Kurban	Kız	133	132.38	8696	.001	147,5	10706	.43
	Erkek	170	166.35			155,52		
Fiziksel	Kız	133	136.77	9279	.01	143,68	10198	.14
	Erkek	170	163.92			158,51		
Sözel	Kız	133	138.7	9535,50	.02	154,58	10961.50	.65
	Erkek	170	162.41			149,88		
İzolasyon	Kız	133	143.89	10227	.12	153,46	11111	.78
	Erkek	170	158.34			150,86		
Söylenti yayma	Kız	133	134.62	8993	.000	143,74	10206	.12
	Erkek	170	165.6			158,46		
Eşyalara zarar verme	Kız	133	135.08	9054	.001	143.02	10110	.10
	Erkek	170	165.24			159,03		
Cinsel	Kız	133	135.26	9076	.000	142,70	10067.50	.06
	Erkek	170	164.11			159,28		

“Ergenlerin akran zorbalığı algıları cinsiyete göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?” sorusu Tablo 2’de cevaplandırılmıştır. Tablo 2 incelendiğinde; ergenlerin cinsiyetlerine göre akran zorbalığı belirleme ölçeği alt boyutlarından zorba alt boyutunda ($U=8696$; $p\leq.05$) anlamlı farklılık bulunmuşken, kurban alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmamıştır ($U=10706$; $p>.05$). Alt boyutların alt faktörlerine bakıldığında da kurban alt boyutunun alt faktörlerinde anlamlı farklılık bulunmazken ($p>.05$), zorba alt boyutunun fiziksel zorba ($U=9279$; $p\leq.05$), sözel zorba ($U=9535$; $p\leq.05$), söylenti yayma zorba ($U=8993$; $p\leq.05$), eşyalara zarar verme zorba ($U=9054$; $p\leq.05$) ve cinsel zorba ($U=9076$; $p\leq.05$) arasında cinsiyete göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu duruma göre zorba alt boyutunda erkek çocukların ($\bar{X}=166.35$), kız çocukların ($\bar{X}=132.38$) sıra ortalamasına göre yüksek olduğu bulunmuştur. Alt faktörler açısından incelendiğinde erkek ergenlerin fiziksel zorba ($\bar{X}=163.92$), sözel zorba ($\bar{X}=162.41$), söylenti yayma ($\bar{X}=165.60$), eşyalara zarar verme ($\bar{X}=165.24$), cinsel zorba ($\bar{X}=164.11$) sıra ortalamasının kız ergenlerin fiziksel zorba ($\bar{X}=136.77$), sözel zorba ($\bar{X}=138.70$), söylenti yayma ($\bar{X}=134.62$), eşyalara zarar verme ($\bar{X}=135.08$) ve cinsel zorba ($\bar{X}=135.26$) sıra ortalamasına göre yüksek bulunmuştur. Bir başka ifadeyle ergenlerden cinsiyeti erkek olanlar cinsiyeti kız olanlara göre daha çok zorbalık davranışını göstermektedir.

Tablo 3’te, ergenlerin akran zorbalığı algıları sınıf/yaş açısından karşılaştırıldığında elde edilen Kruskal Wallis test sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Ergenlerin Akran Zorbalığı İle İlgili Algılarının Sınıf/Yaş Göre Karşılaştırılması

Akran Zorbalığı	Sınıf/Yaş	n	ZORBA			KURBAN		
			Sır. Ort.	χ^2	p	Sır. Ort.	χ^2	p
Zorba/Kurban	9 sınıf/14-15 yaş ¹	93	147,41	,95	.81	159,1	1,68	.64
	10 sınıf/15-16 yaş ²	64	160,14			155,44		
	11 sınıf/16-17 yaş ³	78	148,92			142,41		
	12 sınıf/17-18 yaş ⁴	68	154,14			150,06		
Fiziksel	9 sınıf/14-15 yaş ¹	93	147,98	,61	.89	156,79	1,84	.61
	10 sınıf/15-16 yaş ²	64	154,88			154,7		
	11 sınıf/16-17 yaş ³	78	149,53			140,5		
	12 sınıf/17-18 yaş ⁴	68	157,62			156,1		
Sözel	9 sınıf/14-15 yaş ¹	93	152,08	,75	.86	155,2	1,06	.79
	10 sınıf/15-16 yaş ²	64	146,42			150,52		
	11 sınıf/16-17 yaş ³	78	158,42			156,89		
	12 sınıf/17-18 yaş ⁴	68	149,78			143,41		
İzolasyon	9 sınıf/14-15 yaş ¹	93	151,48	1,79	.62	153,2	5,93	.12
	10 sınıf/15-16 yaş ²	64	162,5			171,71		
	11 sınıf/16-17 yaş ³	78	150,91			139,68		
	12 sınıf/17-18 yaş ⁴	68	144,07			145,94		
Söylenti yayma	9 sınıf/14-15 yaş ¹	93	154,05	6,76	.08	156,69	5,1	.16
	10 sınıf/15-16 yaş ²	64	168,99			165,01		
	11 sınıf/16-17 yaş ³	78	148,56			139,26		
	12 sınıf/17-18 yaş ⁴	68	137,15			143,85		
Eşyalara zarar verme	9 sınıf/14-15 yaş ¹	93	138,26	5,44	.14	164,45	4,16	.25
	10 sınıf/15-16 yaş ²	64	166,66			154,36		
	11 sınıf/16-17 yaş ³	78	156,9			138,86		
	12 sınıf/17-18 yaş ⁴	68	151,38			147,82		
Cinsel	9 sınıf/14-15 yaş ¹	93	149,96	2,99	.39	160,77	2,11	.55
	10 sınıf/15-16 yaş ²	64	161,41			150,49		
	11 sınıf/16-17 yaş ³	78	155,82			144,13		
	12 sınıf/17-18 yaş ⁴	68	141,55			150,46		

“Ergenlerin akran zorbalığı algıları yaşa göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?” sorusu Tablo 3’te cevaplandırılmıştır. Tablo 3 incelendiğinde, ergenlerin sınıflarına ve yaşlarına göre “akran zorbalığını belirleme ölçeği” 2 alt boyutu ve 6 alt faktörü arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p > .05$). Bir başka ifadeyle ergenlerin akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığını gerçekleştiren kişi olma durumları sınıf derecesine ve yaş değişkenine göre değişmemektedir.

Tablo 4, ergenlerin akran zorbalığına ilişkin algılarının, zorbalığa uğrama durumuna göre karşılaştırılması için yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4. Ergenlerin Akran Zorbalığı İle İlgili Algılarının Zorbalığa Uğrama Durumuna Göre Karşılaştırılması

Akran zorbalığı	Zorbalığa uğrama	ZORBA				KURBAN		
		n	Sır. Ort.	U	p	Sır. Ort.	U	p
Zorba/Kurban	Evet	65	179.13	5906.50	.004	211.88	3842.50	.000
	Hayır	238	143.92					
Fiziksel	Evet	65	172.40	6409	.03	194.06	5001	.000
	Hayır	238	146.43					
Sözel	Evet	65	166.22	6811	.13	201.24	4534.50	.000
	Hayır	238	148.12					
İzolasyon	Evet	65	173.25	6354	.02	202.91	4426	.000
	Hayır	238	146.20					
Söylenti yayma	Evet	65	176.14	6166	.002	208.98	4031.50	.000
	Hayır	238	145.41					
Eşyalara zarar verme	Evet	65	173.80	6318	.01	217.52	3476	.000
	Hayır	238	146.05					
Cinsel	Evet	65	172.56	6333.50	.01	190.67	5221.50	.000
	Hayır	238	145.72					

“Ergenlerin akran zorbalığı algıları akademik başarıya göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?” sorusu Tablo 4’te cevaplandırılmıştır. Tablo 4’e göre ergenlerin zorbalığa uğramaları ile akran zorbalığını belirleme ölçeği zorba alt boyutu (U=5906.50; p≤.05) ve kurban alt boyutu (U=3842.50; p≤.05) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Zorbalık boyutunun alt faktörlerinden fiziksel (U=6409; p≤.05), izolasyon (U=6354; p≤.05), söylenti yayma (U=6166; p≤.05), eşyalara zarar verme (U=6318; p≤.05) cinsel (U=6333,50; p≤.05); kurban boyutunun alt faktörlerinden fiziksel (U=5001; p≤.05), sözel (U=4534,50; p≤.05), izolasyon (U=4426; p≤.05), söylenti yayma (U=4031.50; p≤.05), eşyalara zarar verme (U=3476; p≤.05) ve cinsel (U=5221.50; p≤.05) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Zorba boyutunda zorbalığa uğradığını düşünen ergenlerin sıra ortalaması (X=179.13), zorbalığa uğradığını düşünmeyen ergenlerin sıra ortalamasına göre (X=143.92) yüksek; Kurban boyutunda zorbalığa uğradığını düşünen ergenlerin sıra ortalaması (X=211.88), zorbalığa uğradığını düşünmeyen ergenlerin sıra ortalamasına (X=135.64) göre yüksek bulunmuştur. Bir başka deyişle zorbalık mağduru olduğunu düşünen ergenlerin zorba aynı zamanda da kurban boyutlarında daha yüksek puan aldığı ve dolayısıyla daha fazla oranda zorba ve kurban oldukları söylenebilir.

Tablo 5, ergenlerin zorbalık yapma durumuna göre algıladıkları akran zorbalığına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçlarını içermektedir.

Tablo5. Ergenlerin Akran Zorbalığı İle İlgili Algılarının Zorbalık Yapma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Akran Zorbalığı	Zorbalık Yapma	ZORBA				KURBAN		
		n	Sır. Ort.	U	p	Sır. Ort.	U	p
Zorba/Kurban	Evet	47	225.61	2509.5	.000	194.9	3999.5	.000
	Hayır	256	137,84					
Fiziksel	Evet	47	214.54	3076.5	.000	193.56	4062.5	.000
	Hayır	256	140.52					
Sözel	Evet	47	211.84	3203.5	.000	170.8	5132.5	.11
	Hayır	256	141.01					
İzolasyon	Evet	47	205.61	3496.5	.000	182.82	4567.5	.005
	Hayır	256	142.16					
Söylenti yayma	Evet	47	207.28	3418	.000	186.85	4378	.001
	Hayır	256	141.85					
Eşyalara zarar verme	Evet	47	211.59	3215.5	.000	188.47	4302	.001
	Hayır	256	141.06					
Cinsel	Evet	47	197.97	3808.5	.000	183.89	4517	.002
	Hayır	256	142.94					

“Ergenlerin akran zorbalığı algıları zorbalığa uğrama durumlarına göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?” sorusu Tablo 5’te cevaplandırılmıştır. Tablo 5’e göre ergenlerin zorbalık yapmalarına göre akran zorbalığını belirleme ölçeği alt boyutlarından zorba (U=2509.50; p≤.05) ve kurban (U=3999.50; p≤.05) boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Çizelgede zorba alt boyutunun alt faktörlerinden fiziksel (U=3076.50; p≤.05), sözel (U=3203.50), izolasyon (U=3496.50; p≤.05), söylenti yayma (U=207,28; p≤.05), eşyalara zarar verme (U=3215.50; p≤.05) ve cinsel (U=3808,50; p≤.05) arasında; kurban alt boyutunun alt faktörlerinden fiziksel (U=4062.50; p≤.05), izolasyon (U=4567.50; p≤.05),

söylenti yayma ($U=4378$; $p\leq.05$), eşyalara zarar verme ($U=4302$; $p\leq.05$) ve cinsel ($U=4517$; $p\leq.05$) arasında ergenlerin zorbalık uygulamalarına göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Zorba alt boyutunda, zorbalık yaptığını düşünen ergenlerin sıra ortalaması ($\bar{X}=225.61$), zorbalık yapmadığını belirten ergenlerin sıra ortalamasına ($\bar{X}=137.84$) göre; kurban alt boyutunda zorbalık uygulayan ergenlerin sıra ortalaması ($\bar{X}=194.90$), uygulamayan ergenlerin sıra ortalamasına göre ($\bar{X}=144.12$) daha fazla bulunmuştur. Bir başka ifadeyle ergenlerin zorbalık uygulama durumlarında zorba ve mağdur olma potansiyelleri yükselmektedir.

Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, Tablo 6'da ergenlerin akran zorbalığı algıları akademik başarı durumuna göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 6. *Ergenlerin Akran Zorbalığı İle İlgili Algılarının Akademik Başarı Durumuna Göre Karşılaştırılması*

Akran Zorbalığı	Akademik Başarı	n	Sır. Ort.	ZORBA			KURBAN			
				X ²	p	Anlamlı Farklılık	Sır. Ort.	X ²	p	Anlamlı Farklılık
Zorba/Kurban	Başarılı ¹	56	142,09	11,18		1-3	138,96	6,35	.04	1-3
	Orta ²	223	147,75		.004	2-3	150,94			2-3
	Başarısız ³	24	208,15				192,29			
Fiziksel	Başarılı ¹	56	142,24	8,57	.01	1-3	137,01	4,17	.12	
	Orta ²	223	149,16			2-3	152,72			
	Başarısız ³	24	201,17				180,27			
Sözel	Başarılı ¹	56	128,62	15,76	.000	1-3	137,46	7,21	.03	1-3
	Orta ²	223	151,45			2-3	152,72			2-3
	Başarısız ³	24	211,65				180,27			
İzolasyon	Başarılı ¹	56	149,72	10,27	.01	1-3	139,56	11,87	.003	1-3
	Orta ²	223	147,18			2-3	149,37			2-3
	Başarısız ³	24	202,1				205,42			
Söylenti yayma	Başarılı ¹	56	152,07	13,31	.001	1-3	132,68	7,07	.03	1-3
	Orta ²	223	146,52			2-3	153,37			
	Başarısız ³	24	202,75				184,38			
Eşyalara zarar verme	Başarılı ¹	56	152,42	8,6	.01	1-3	138,61	6,63	.04	1-3
	Orta ²	223	147,12			2-3	151,15			2-3
	Başarısız ³	24	196,35				191,1			
Cinsel	Başarılı ¹	56	150,15	6,22	.04	2-3	142,34	5,09	.08	
	Orta ²	223	148,17				151			
	Başarısız ³	24	185,48				183,79			

“Ergenlerin akran zorbalığı algıları zorbalık yapma durumlarına göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?” sorusu Tablo 6’da cevaplandırılmıştır. Tablo 6’ya göre ergenlerin akademik başarılarını algılamalarına göre akran zorbalığı belirleme ölçeği alt boyutlarından zorba alt boyutu ($\chi^2=11,18$; $p\leq.05$) ve kurban alt boyutunda ($\chi^2=6,35$; $p\leq.05$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Zorba alt boyutu alt faktörlerinin tamamı için ($p\leq.05$) ergenlerin akademik başarılarına göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Sözel kurban alt faktörü, izolasyon kurbanı alt faktörü, söylenti yayma kurbanı alt faktörü ve eşyalara zarar verme kurbanı alt faktörü arasında ($p\leq.05$) anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Zorba alt boyutunda akademik başarı düşük olan ergenlerin sıra ortalaması ($\bar{X}=208,15$), akademik başarı orta ($\bar{X}=147,75$) ve akademik başarı yüksek olan ($\bar{X}=142,09$) ergenlerin sıra ortalamasına göre yüksek bulunmuştur. Kurban alt boyutunda akademik başarı düşük olan ergenlerin sıra ortalaması ($\bar{X}=192,29$), akademik başarı orta ($\bar{X}=150,94$) ve akademik başarı yüksek olan ($\bar{X}=138,96$) olan ergenlerin sıra ortalamasına göre yüksek bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, ergenler arasında akademik başarılarını düşük algılayanların zorba olma ve zorbalığa maruz kalma durumları daha sık görülmektedir.

Tablo 7’de öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 7. *Öğretmenlerin Okul Zorbalığına İlişkin Tutumları*

Alt Boyutlar	n	Min.	Max.	AO	S
Önemsemez tutum	150	23	46	37,37	4,29
İnsancıl tutum	150	7	20	12,07	2,92
Disiplinci tutum	150	4	20	11,27	3,11
Acımasız tutum	150	8	20	15,07	2,58

“Öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin sergiledikleri tutumları nelerdir?” sorusu Tablo 7’de cevaplandırılmıştır. Tabloya göre öğretmenlerin okul zorbalığına yönelik en fazla oranda önemsemez

tutumunda olduğu, bunu sırasıyla acımasız, insancıl tutumun izlediği, disiplinci tutumun ise en az oranda olduğu görülmektedir.

Cinsiyete göre öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması için yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğretmenlerin Okul Zorbalığına İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sır. Ort.	U	p
Önemsemez tutum	Kadın	89	80.61	2259.5	.08
	Erkek	61	68.04		
İnsancıl tutum	Kadın	89	74.1	2590	.63
	Erkek	61	77.54		
Disiplinci tutum	Kadın	89	74.92	2662.5	.84
	Erkek	61	76.35		
Acımasız tutum	Kadın	89	83.01	2046	.01
	Erkek	61	64.54		

“Öğretmenlerin okul zorbalığı ile ilgili tutumları cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?” sorusu Tablo 8’de cevaplandırılmıştır. Tabloya göre öğretmenlerin cinsiyetlerine göre okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumları ölçüğü alt boyutlarından önemsemez, insancıl ve disiplinci tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamışken ($p > .05$), acımasız tutum alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq .05$). Buna göre acımasız tutum alt boyutunda kadın öğretmenlerin sıra ortalamasının ($X=83.01$), erkek öğretmenlerin sıra ortalamasına ($X=64.54$) göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka ifadeyle kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere göre daha acımasız tutuma sahiptirler.

Tablo 9’da öğretmenlerin yaşa göre okul zorbalığı hakkındaki görüşlerini karşılaştırmak için yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmenlerin Okul Zorbalığına İlişkin Tutumlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Yaş	n	Sır. Ort.	χ^2	p	Anlamlı fark
Önemsemez tutum	35 ve altı ¹	41	72.27	1,70	.43	
	36-45 ²	75	80.00			
	46 ve üstü ³	34	69.47			
İnsancıl tutum	35 ve altı ¹	41	90.07	6,51	.04	1-2
	36-45 ²	75	69.23			
	46 ve üstü ³	34	71.75			
Disiplinci tutum	35 ve altı ¹	41	64.59	5,93	.05	1-2
	36-45 ²	75	83.85			
	46 ve üstü ³	34	70.24			
Acımasız tutum	35 ve altı ¹	41	72.70	6,81	.03	2-3
	36-45 ²	75	83.67			
	46 ve üstü ³	34	60.85			
Okul Zorbalığı Toplam	35 ve altı ¹	41	72.74	3,78	.15	
	36-45 ²	75	81.81			
	46 ve üstü ³	34	64.90			

“Öğretmenlerin okul zorbalığı ile ilgili tutumları yaşlarına göre istatistiksel açıdan farklılaşmakta mıdır?” sorusu Tablo 9’da cevaplandırılmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi öğretmenlerin yaşlarına göre Okul Zorbalığı ölçüğü alt boyutlarından insancıl tutum ($p \leq .05$), disiplinci tutum ($p \leq .05$) ve acımasız tutum ($p \leq .05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Mann Whitney u testi sonuçlarına göre, insancıl tutum alt grubunda 35 yaş ve altındaki öğretmenlerin ($X=90.07$) 36-45 yaş aralığındaki öğretmenlere göre ($X=69.23$) anlamlı şekilde daha yüksek olduğu, disiplinci tutum alt grubunda ise 36-45 yaş aralığındaki öğretmenlerin sıralama ortalamasının ($X=83.85$) 35 yaş ve altındaki öğretmenlere göre ($X=64.59$) anlamlı şekilde daha yüksek olduğu, acımasız tutum alt grubunda ise 36-45 yaş aralığındaki öğretmenlerin sıralama ortalamasının ($X=83.67$), 46 yaş ve üzeri öğretmenlere göre ($X=60.85$) anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 10’da ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin görüşleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Spearman Korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 10. Ergenlerin Akran Zorbalığı Algıları İle Öğretmenlerin Okul Zorbalığına İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki

Akran Zorbalığı	Öğretmen Tutumu	ZORBA				KURBAN			
		Önemsemez Tutum	İnsancıl Tutum	Disiplinci Tutum	Acımasız Tutum	Önemsemez Tutum	İnsancıl Tutum	Disiplinci Tutum	Acımasız Tutum
Zorba/Kurban		1	.13	.06	-.005	.06	-.16	.05	.05
Fiziksel		.15	-.16	.05	.03	.17**	-.17**	.08	.97
Sözel		.14	-.14	.12	-.02	.04	-.12	.05	.01
İzolasyon		-.12	.01	-.14	-.10	.07	.21**	.03	.01
Söylenti yayma		.05	-.08	-.01	-.03	.07	-.16	.08	.06
Eşyalara zarar verme		-.02	-.03	.01	-.07	.09	-.15	-.02	.06
Cinsel		-.09	.01	.04	.03	.01	-.11	.05	.09

**p<.05

“Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu Tablo 10’da cevaplandırılmıştır. Tabloya göre, akran zorbalığı ölçeği alt boyutları ve alt faktörleri arasında fiziksel kurban alt faktörü ile önemsemez tutum arasında ($r=.17$; $p\leq.05$) ve insancıl tutum arasında ($r=-.17$; $p\leq.05$) anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Tabloya göre, fiziksel kurban alt faktörü ile önemsemez tutum arasında düşük düzeyde pozitif yönde, insancıl tutum ile düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Farklı bir söylemle; öğretmenlerin önemsemez tutumu arttıkça, ergenlerin fiziksel kurban olma oranı artmakta; öğretmenlerin insancıl tutumu arttıkça, ergenlerin fiziksel kurban olma durumu azalmaktadır. İzolasyon kurban alt faktörü ile insancıl tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.21$; $p\leq.05$). Bir başka ifadeyle öğretmenlerin insancıl tutumları arttıkça, ergenlerin izolasyon kurban olma durumları azalmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ergenlerde gözlenen akran zorbalığını farklı boyutlarda incelemek ve ergenler arasında görülen okul zorbalığına ilişkin öğretmenlerin tutumlarını tespit etmek için gerçekleştirilen bu araştırma ile ortaya çıkan sonuçlar ilgili literatürle yorumlanarak aşağıda tartışılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle ergenlerin demografik özellikleri zorba ve kurban boyutunda tartışılmış, daha sonra öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin tutumları öğretmenlerin demografik özelliklerine göre yorumlanmış, son olarak ergenlerde gözlenen akran zorbalığını ile okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumları arasındaki ilişki yorumlanarak tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha çok zorbalık davranışını gösterdiği ortaya çıkmıştır. Türk toplumunda erkeklerin daha saldırgan olması toplum tarafından desteklenirken kızların ise daha pasif ve itaatkâr olması önemli görülmektedir (Eroğlu, 2009, s. 219; Öztürk vd., 2014, s. 57). Ayrıca erkekler kendilerine biçilen bu rolden dolayı, şiddet ve saldırganlığı etraflarındaki insanlarla bir iletişim biçimi olarak görmektedir (Pellegrini, 2002, s. 153). Bu durumun da erkeklerin kızlardan daha fazla zorbalık davranışı göstermesine yol açtığı söylenebilir. Yapılan diğer çalışmalarda da çalışma sonucuna paralel olarak erkek çocukların daha fazla saldırgan ve zorba oldukları belirlenmiştir (Atik, Özmen ve Kemer, 2012, s. 192; Ateş ve Yağmurlu, 2010, s. 32; Aypay ve Durmuş, 2008, s. 32; Eroğlu, 2009, s. 212; Veenstra vd., 2005, s. 675). Literatürde akran zorbalığını gerçekleştirme ve akran zorbalığına maruz kalma açısından cinsiyet faktörünün etkili olmadığını ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Adalar Çelenk ve Yıldızlar, 2019, s. 26; Karabacak vd., 2015, s. 367; Köksal Akyol ve Bilbay, 2018, s. 668).

Araştırma sonunda, ergenlerin akran zorbalığına uğrama ve akran zorbalığı yapma durumlarının sınıf/yaş değişkenine göre değişmediği ortaya çıkmıştır. Ünal’ın (2019, s. 94) liseliler üzerinde yaptığı çalışmada, onuncu sınıf öğrencilerinin zorba davranış puanları diğer sınıflardan biraz daha yüksek çıkmış olmasına rağmen, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Alan yazın incelendiğinde liseliler arasında yaşanan zorbalık olaylarında sınıf derecesi küçüldükçe zorbalık olaylarının arttığını söyleyen çalışmalar da mevcuttur. Mercan ve Yıldırım Sarı’nın (2018, s. 21) yaptıkları çalışmada zorbalık açısından sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık saptanmazken hem kurban olma toplam puanının hem de fiziksel kurban olma puanının 10’larda 11’lerden anlamlı derecede daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Adalar Çelenk ve Yıldızlar’ın (2019, s. 27) yaptığı çalışmada da 9. sınıf öğrencilerinin 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerine nazaran hem zorbalık yapma hem zorbalığa uğrama statülerinde daha fazla yer aldığı ortaya çıkmıştır. Burnukara ve Uçanok’un (2012, s. 74) araştırmasında ise akran zorbalığına maruz kalmanın altı-sekizinci sınıflarda azalırken, dokuzuncu sınıfta anlamlı hale geldiği bulgusuna ulaşılmıştır. Alan yazında sınıf derecesi/yaş büyüdükçe zorbalık yapma ve maruz kalma sıklığının arttığını saptayan çalışmalar da bulunmaktadır (İncedal, 2012, s. 42). Ayas ve Pişkin (2011, s. 559) on birinci sınıfların dokuzuncu sınıf

öğrencilerine göre cinsel olarak daha çok zorbalık yaptıklarını ve zorbalığa uğradıklarını saptamışlardır. Totan ve Kabakçı (2010, s. 586) ise benzer olarak sınıf düzeyi arttıkça zorbalık statülerinden “zorba olmanın” artma eğilimi gösterdiğini bulmuştur. Ayrıca Pelendecioğlu (2011, s. 67) da akran zorbalığı durumlarının dokuzuncu sınıftan onuncu sınıfa geçildiğinde yükseldiğini, on birinci sınıfta düştüğünü, Zorba/kurban durumlarının ise dokuzuncu sınıftan onuncu sınıfa geçildiğinde yükseldiğini, on birinci sınıfa geçildiğinde üçte bir oranında azaldığını belirlemişlerdir.

Araştırma sonunda, okuldaki arkadaşları tarafından zorbalığa uğradığını düşünen ve okuldaki arkadaşlarına zorbalık yapan ergenlerin zorba boyutunda ve kurban boyutunda daha fazla puan aldıkları saptanmıştır. Bu sonuçtan, ergenlerin aslında zorbalık olaylarının farkında olduğu, ancak iletişim şekli olarak zorbalığı benimsedikleri, zorbalık olaylarına karışmamanın mümkün olmadığı, şiddetin şiddeti doğurduğu, zorbalığın öğrenilen bir davranış şekli olduğu, problemlerini çözümlmek için zorbalık yaptığı anlaşılmaktadır. Sebebinin ise ebeveynlerinin çocuklarına “sana vurursa sen de vur, sakın altta kalma, o sana vurmadan sen ona vur” şeklindeki söylemlerinin olabileceği düşünülmektedir. Zarzour (2000, s. 41) çoğu zorbalık yapanın aynı zamanda maruz kalan statüde olduğunu belirtmektedir. Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada, öğrencilerin %9,6’sının ayda minimum birkaç kere zorba davranışlarda bulunduğu ve aynı zamanda zorba davranışlara maruz kaldığı ortaya çıkmıştır (Pontzer, 2010, s. 266). Hem zorbalık yapan hem maruz kalan çocukların zorbalık yapanlardan ayrılan tarafı zorba-mağdurların karşısındaki kişilerin kendilerini kışkırtmaları sonucu zorbalık yapımları ve arkadaşları tarafından çabucak tahrik olmalarıdır (Pellegrini, 2002, s. 152)

Çalışmada, ergenlerin mağdur ve zorba olma durumlarının yaş değişkenlerine bağlı olarak değişmediği saptanmıştır. Ancak, akademik başarılarını düşük olarak algılayan ergenlerin, zorbalık yapma ve mağdur olma durumlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Zorbalığa maruz kalanlar, olumsuz öz benlik algısına sahip olmaları nedeniyle kendilerini işe yaramaz, çaresiz ve etkisiz hissederler. Bu sebeple zorba davranışı hak ettiklerine inanmaktadır (Olweus, 2004, s. 51).

Zorbalığa maruz kalan çocukların benlik saygılarının düşük olduğu (Sourander, Helstelä, Helenius ve Piha, 2000, s. 873) derslerde başarı elde edememe ve okula devamsızlık yapma gibi problemlere sahip oldukları da araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur (Çetinkaya, Nur, Ayvaz, Özdemir ve Kavakçı, 2009, s. 152; Gökler, 2009, s. 529). Zorbalığın, maruz kalanların zihinsel süreçlerinde olumsuz etki yaratarak öğrenmelerini güçleştirdiği bu yüzden de akademik performanslarının düşmesine neden olduğu belirtilmektedir (Atik, 2006, s. 48). Bu bilgilerden hareketle zorbalığa maruz kalan çocuğun akademik başarısını düşük olarak algılamaları ile açıklanabilir. Kendiyle ilgili olumsuz bakış açısına sahip olan çocuk, zorbalığa maruz kalmamak için fırsat bulduğu her an okula gelmeyecek, derslerde aktarılan bilgileri kaçıracağı için de derslerdeki başarısı düşecektir. Diğer bir yorum olarak ise akademik başarısı düşük olduğu için kendini etkisiz hisseden çocuğun zorbalığa maruz kalacağı, buna ses çıkarmayacağı ve zorbalığı hak ettiğini düşüneceği şeklindedir. Ayrıca, ergenlikte beden imgesinin çok önemli olması, ergenin tüm dikkatini bedenine yönlendirmesine (Derman, 2008, s. 20) ve derslerinden uzaklaşarak akademik başarısının düşmesine neden olabilir (Yıldırım, 2016, s. 157). Bu durumun çocuğun akranları tarafından sosyal dışlanma, sözlü ve fiziksel şiddete maruz bırakılma gibi zorba davranışlara maruz kalmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonunda, akran zorbalığı olaylarına yaklaşım konusunda öğretmenlerin cinsiyetleri açısından anlamlı farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Şöyle ki; kadınların erkeklerden daha acımasız tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Yaygın kanının aksine kadın öğretmenlerin zorbalığa karşı erkek öğretmenlerden daha sert bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha acımasız tutumda olmasında ergenlik dönemindeki sosyal duygusal gelişim özelliklerinin ve toplumsal cinsiyet kaynaklarının etkili olduğu düşünülmektedir. Şöyle ki; ergenlik dönemi sorunları olumsuz davranışları artırmaktadır (Kabaklı Çimen ve Karaboğa, 2015, s. 620). Kadınlar hakkındaki genel değer yargıları sebebiyle kadın öğretmenler okulda erkek öğretmenlere oranla statü açısından düşük konumda kalmaktadır (Tezcan, 1997, s. 223). Öğretmenlerin sınıf içinde öğrencilerinin olumsuz davranışlarını yönetebilme hususunda kendilerini yetersiz hissettikleri zamanlarda strese girme, öfkelenme ve çaresiz hissetme duygularını yaşadıkları ifade edilmektedir (Çapri, Balcı ve Çelikkaleli, 2010, s. 90; Tanhan ve Şentürk, 2011, s. 48).

Öğretmenlerin akran zorbalığı konusundaki tutumlarıyla ilgili olarak yapılan bazı çalışmalarda kadınların tutumlarının erkeklere nazaran daha olumlu olduğu bulunmuştur (Dursun Balanuye, 2007, s.15;

Yaman ve Ceylan Çuha, 2014, s. 440). İrfaner (2009, s. 102) ise yaptığı öğretmenlerin zorbaca davranışlara karşı tutumlarının cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonunda, yaşları 21- 35 aralığında olan öğretmenlerin yaşları 36-45 aralığında olan öğretmenlere göre insancıl tutumlarının daha yüksek ve disiplinci tutumlarının ise daha az olduğu; yaşları 46 ve üstü olan öğretmenlerin yaşları 36-45 aralığında olan öğretmenlere göre acımasız tutumlarının daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin yaşları ile tolerans düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada tolerans puan ortalamalarının yaşlar ile azaldığı, en yüksek tolerans puan ortalamasının 20-29 yaş aralığında olan öğretmenlerde olduğu görülmektedir (Demir vd., 2016, s. 548). Öğretmenlerin tolerans düzeylerinin daha küçük yaş aralığında daha fazla olması 21-35 yaş aralığında olan öğretmenlerin daha az disiplinci tutum ve daha fazla insancıl tutum sergilemesini sağlamış olabileceği düşünülmektedir. Yaman ve Türker (2011, s. 9) yaptıkları çalışma ile öğretmenlerin yaşlarının ilerledikçe “hükmetme” stilini daha az kullandıkları sonucuna ulaşmıştır ki bu sonuç da 46 ve üstü yaş aralığındaki öğretmenlerin daha az acımasız tutum sergiliyor olabileceğini göstermektedir. Öğretmenlerin yıllar geçtikçe tecrübeleriyle doğru orantılı olarak yumuşak/ölçülü bir kişilik sergiledikleri, sınıf düzenini sağlamada otoriter olmak yerine bilgi, beceri ve anlayış ile bunu ortaya koydukları düşünülmektedir. Öğretmenlerin okul ile olan uyumlarının yaş ilerledikçe hem formal hem de informal artmasının (Günbayı, 2000, s. 25) da 46 ve üstü yaş aralığındaki öğretmenlerin daha az acımasız tutum sergilemelerini sağlamış olabileceğini düşündürmektedir. Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda ise öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarının yaşa göre anlamlı fark oluşturmadığı tespit edilmiştir (Çam ve Üstün, 2016, s. 468; Şen ve Doğan, 2021, s. 51).

Ergenlerde gözlenen akran zorbalığı ile okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda; öğretmenlerin önemsemez tutumu arttıkça, ergenlerin fiziksel kurban olma oranının arttığı belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde bu durumun beklenen bir sonuç olduğu görülmektedir. Şöyle ki; öğretmenin yaşanan zorbalık olaylarına sessiz kalması, öğretmenin bu tarz zorbaca davranışları önemsemediği, davranışlara izin verdiği; öğretmenin zorbaca davranışlara sessiz kalmaması ise bu tip davranışların kabul edilemez olduğu mesajını verebilir. Saldırgan davranışların sıradan görüldüğü okullarda zorbalık olayları sıkça görülmektedir (Wienke Totura vd., 2009, p. 572).

Ergenlerin, zorbalıkla mücadele ederken akran zorbalığına karşı net bir duruşu olan öğretmenlere gereksinim duyduğu bilinmektedir (Veenstra vd., 2014, s. 673). Kurbanların, zorbaların saldırgan davranışları karşısında kendilerini korumakta zorluk yaşadığı bilinmektedir (Günay ve Can, 2018, s. 266). Akran zorbalığı olaylarına sistemli bir şekilde karşı koyulmadıkça akran zorbalığı olayları bu şekilde uzun süre devam etmektedir (Olweus, 1995, s. 197). Akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin durumu öğretmenleriyle paylaştıklarında olayın daha büyüyerek kendilerine daha fazla zarar vereceği korkuları, öğretmenin bu olayı basit bir durum olarak algılayacağını düşünme gibi nedenlerden dolayı öğretmenleriyle konuşmaktan çekindiği için de öğretmenlerin önemsemez tutumunun kurban olma durumunu arttıracakı düşünülmektedir (Şen ve Doğan, 2021, s. 49). Öğretmenlerin zorbalık davranışlarını görmezden gelmesi, akran zorbalığı olaylarının artışına yol açmaktadır (Barboza vd., 2009, s. 111). Akran zorbalığının önlenmesi konusunda yapılmış çalışmalar öğretmenlerin akran zorbalığı konusundaki olumlu tutumlarının en önemli unsur olduğunu söylemektedir (Ahtola, Haataja, Kärnä, Poskiparta ve Salmivalli, 2012, s. 851; Veenstra vd., 2014, s. 674).

Araştırma sonunda öğretmenlerin insancıl tutumu arttıkça, ergenlerin fiziksel kurban olma ve izolasyon kurban olma durumlarının azaldığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin öğrencilere karşı anlayışlı ve duyarlı davranışları, öğrencilerin öğretmenlerine güven duymasını ve öğretmenlerinin zorbalık yapan kişinin davranışlarını engelleyeceklerine inanmalarını sağlamaktadır (Yaban, 2010, s. 60). Öğretmenlerin bu tarz destekleyici davranışları sınıf içinde saldırganlıktan bağımsız bir ortam yaratmalarına hem zorba hem kurban öğrencilere yardımcı olmaya çalışmalarına imkân sağlamaktadır (Doll, Song ve Siemers, 2004). Alan yazında öğretmenlerin, hem zorbaca davranışlar sergileyen öğrenciler üzerinde hem de zorbalığa maruz kalan öğrenciler üzerinde koruyucu ve belirleyici bir role sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, öğretmenlerin saldırgan olmayan sınıf kuralları oluşturması ve saldırgan olmayan davranışlarıyla model olarak hareket etmeleri kurban olma durumunu azaltmaktadır (Donat, Knigge ve Dalbert, 2018, s. 33). Yapılan araştırmalarda, araştırma bulgularına benzer olarak öğretmenlerden insancıl tutum sergileyenlerin daha etkili baş etme yöntemlerine hâkim olduğu ve bunun sonucunda da öğrencilerde problemleri davranışların görülmediği ortaya çıkmıştır (Şen ve Doğan, 2021, s. 43; Yurtal ve Yaşar, 2018, s. 69).

Araştırmanın sonunda, ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde şu öneriler yapılabilir:

- ✓ Çocukların cinsiyetçi yaklaşım konusunda ön yargıları yerleşmeye başlamadan okul öncesi dönemde iken çocuklara okul öncesi eğitim kurumlarında değerler eğitimi konularıyla ilgili çeşitli etkinlikler düzenlenebilir.
- ✓ Özellikle erkek çocuğu olan ebeveynlere cinsiyet ayrımı yapmaksızın çocuklara sevgiyle yaklaşmaları, çocuklarına sevgi dilini benimsetmelerini, duygularıyla baş etme becerileri kazandırmalarını sağlamak, severken şiddet göstermemeleri ve şiddeti öven söylemlerden kaçınmaları, aileler olarak olaylara cinsiyetçi yaklaşımdan çocuklara olumlu rol model olabilmeleri için aile eğitimlerinin verilmesi önerilebilir.
- ✓ Akademik başarısı düşük olan ergenler kendilerini kanıtlayabilecekleri, enerjilerini boşaltabilecekleri, başarıları oldukları etkinliklere yönlendirilebilir.
- ✓ Öğretmenlerin sınıflarında olumlu iklimi sağlayabilmeleri, zorbalık olaylarına yol açacak davranışlardan kaçınmaları, zorbalık davranışlarını fark etmede istendik tutumlar sergilemeleri için öğretmenlere hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- ✓ Aileler, çocuklarına küçük yaştan itibaren özgüven, öfke kontrolü gibi beceriler kazandırması, zorbalıkla mücadelede ailelerin yanlış tutum sergilemelerini önlemek için olumlu ebeveyn tutumları, iletişim becerileri, doğru rol model, problem çözebilme için düzenlenen aile eğitimlerine dahil olabilirler.

Etik Beyan

“Ergenlerin Akran Zorbalığı Algıları ile Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Etik kurul izni Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Alt Etik Kurulu’nun 15.10.2019 tarih ve 283 sayılı kararı ile alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları ilk yazar için %60, ikinci yazar için %40 şeklindedir.

Çatışma Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Adalar Çelenk, T. ve Yıldızlar, O. (2019). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1, 24-31.
- Ahtola, A., Haataja, A., Kärnä, A., Poskiparta, E., ve Salmivalli, C. (2012). For children only? Effects of the KiVa Anti-Bullying Program on Teachers. *Teaching and Teacher Education*, 28, 851-859.
- Ateş, A.D. ve Yağmurlu, B. (2010). Examining victimization in Turkish schools. *European Journal of Educational Studies*, 2, 31-37.
- Atik, G. (2006). *The role of locus of control, self-esteem, parenting style, loneliness and academic achievement in predicting bullying among middle school students*. (Yüksek Lisans Tezi). Middle East Technical University, Institute of Social Sciences, Ankara.
- Atik, G., Özmen, O., ve Kemer, G. (2012). Bullying and submissive behaviour. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 45, 191-208.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3), 550-568.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 316-324.
- Aypay A. ve Durmuş, E. (2008). Zorba, kendine güvenen ve zorbalıktan kaçınan tutumları sergileyen lise öğrencilerinin iş birliği yapma karakter özelliği açısından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41, 23-42.
- Barboza, G.E., Schiamberg, L.B., Oehmke, J., Korzeniewski, S.J., Post, L.A. ve Heraux, C.G. (2009). Individual characteristics and the multiple contexts of adolescent bullying: An ecological perspective. *J Youth and Adolesc*, 38, 101-121.
- Bayar, Y. ve Uçanok, Z. (2012). Ergenlerin dahil oldukları zorbalık statülerine göre okul sosyal iklimi ve genellenmiş akran algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12, 2337-2358.
- Beale, A.V. ve Scott, P.C. (2001). Bullybusters: Using drama to empower students to take a stand against bullying behaviour. *Professional School Counseling*, 4, 300-306.
- Berger, K.S. (2007). Update on bullying at school: Science forgotten? *Developmental Review*, 27: 90-126.

- Bilgin, A. (2007). Yatılı ve gündüzlü ilköğretim okulu öğrencilerinin zorbalığa ilişkin görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 8, 1-18.
- Bosworth, K., Espelage, D.I. ve Simon, T.R. (1999). Factors associated with bullying behaviour in middle school students. *Journal of Early Adolescence*, 19, 341-362.
- Brown, S.L., Birch, D.A. ve Kancherla, V. (2005). Bullying perspectives: experiences, attitudes, and recommendations of 9- to 13-year-olds attending health education centres in the United States. *Journal of School Health*, 75, 384-392.
- Burnukara, P. ve Uçanok, Z. (2012). İlk ve orta ergenlikte akran zorbalığı: Gerçekleştiği yerler ve baş etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15, 68-82.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (28. baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Cooper, D. ve Snell, J.L. (2003). Bullying is not just a kid thing. *Educational Leadership*, 60, 22-25.
- Craig, W.M. ve Pepler, D.J. (2003). Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. *The Canadian Journal Of Psychiatry*, 48, 577-582.
- Çam, E. ve Üstün, A. (2016). Öğretmenlerin mesleki tutumları ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki ilişki. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 0-0.
- Çapri, B., Balci, A. ve Çelikkaleli, Ö. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin sınıf içi istenmeyen davranışlara ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 89-102.
- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D. ve Kavakcı, Ö. (2009). Sosyoekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygısı düzeyiyle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 151-158.
- Demir, Y., Ersanlı, E. ve Kutlu, M. (2016). Öğretmenlerin tolerans düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. İçinde Ersanlı K. (Edt.), *bedeğe doğru insan (pdr sempozyumu II)*, (ss: 548-555), Samsun, Türkiye: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlık II, Sempozyum Dizisi*, 63, 19- 21.
- Doll, B., Song, S. ve Siemers, E. (2004). Classroom ecologies that support or discourage bullying. In, D, Espelage. ve S, Swearer. (Eds.), *Bullying in American schools: a social-ecological perspective on bullying prevention and intervention* (pp. 161-184). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Donat, M., Knigge, M. ve Dalbert, C. (2018). Being a good or a just teacher: Which experiences of teachers' behaviour can be more predictive of school bullying? *Aggress. Behav.* 44, 29-39.
- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve önleyici bir program modeli*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Dursun-Balanuyeye I, (2007). *Okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, S.E. (2009). Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 205-221.
- Esen, B.K. (2003). Akran baskısı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 2, 65-76.
- Espelage, D.L. ve Swearer Napolitano, S.M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? [mini-series] *School Psychology Review*, 12, 365-383.
- European Community European Social Fund (2001). *Bullying: A reader for the diploma for connexions personal advise*, rs. 1-77.
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6, 511-537.
- Günay, Ş. ve Can, G. (2018). Zorbalıkla baş etmeye yönelik bir akran destek programının etkililiği. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8, 266-294.
- Günbayı, İ. (2000). *Örgütlerde İş Doyumu ve Güdüleme*. Ankara: Özen Yayıncılık.
- Hanish, L.D. ve Guerra, N.G. (2000). Children who get victimized at school: What is known? What can be done? *Professional School Counseling*, 4, 113-119.
- İncedal, Z. (2012). *Karaman il merkezindeki ilköğretim ikinci kademedeki okuyan öğrencilerde zorba ya da kurban olma sıklığı ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.B.D, Kayseri.
- İrfaner, S. (2009). *Öğrenciler arasında gerçekleşen zorbalık eylemleri ve zorbalık konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin tutum ve görüşleri*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jacobs, J.E., Bleeker, M.M. ve Constantino, M.J. (2003). The self-system during childhood and adolescence: Development, Influences and Implications. *Journal of Psychotherapy Integration*, 13, 33-65.
- Kabaklı Çimen, L. ve Karaboğa, Y. (2015). Yönetici ve öğretmenlerin ortaöğretim okullarındaki disiplin sorunlarına ilişkin görüşleri. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3, 613- 628.
- Kabil, M. (2010). *Sınıflardaki öğrenci sayılarının, zorbalık üzerine etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Karabacak, K., Ekşioğlu, S., Öztunç, M., Başçıçek, F., Soydan, E. ve Yaşar, V. (2015). Lise öğrencilerinin zorbalık davranışları. *Route Educational and Social Science Journal*, 2, 365-377.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 19. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, H. (2011). *İlköğretim okullarında zorbalığa yönelik geliştirilen programın etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Köksal Akyol, A. ve Bilbay, A. (2018). Examination of the correlation between peer bullying, exposed to bullying, and emphatic tendencies of adolescents. *Journal of History Culture and Art Research*, 7, 667-675.
- Menesini, E., Smith, P., Genta, M., Giannetti, E., Fonzi, A., ve Costabile, A. (1997). Cross-national comparison of children's attitude toward bully/victim problems in school. *Aggressive Behaviour*, 23, 245-257.
- Mercan, H., ve Yıldırım Sarı, H. (2018). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi*. FNJN *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26, 21-29.
- Morkan, M. ve Ara, N. (2020). Peer bullying. In P.M. Chernopolski, N.L. Shapekova, B. Ak, ve B. Sañar (Eds.), *Pediatrics and child development, e-book: Advances in Health Sciences Research*. (Section IV Chapter 28.) Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric Theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Olweus, D. (1978). *Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys*. Washington, DC: Hemisphere Press.
- Olweus, D. (1995). Bullying or peer abuse at school: Facts and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 4, 196-200.
- Olweus, D. (2004). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. 9. Baskı. Blackwell, UK.
- Öğölmüş, S. (2006). Okullarda şiddet ve alınabilecek önlemler. *Eğitime Bakış*, 2, 16-24.
- Öztürk, N., Atlı, A. ve Kutlu, M. (2014). Ortaokul öğrencileri arasında zorbalık olaylarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Faköltesi Dergisi*, 15, 43-63.
- Pelendecioğlu, B. (2011). *Lise öğrencilerinde zorbalık olgusunun okul yaşam kalitesi ve empati değişkenleri bakımından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Pellegrini, A.D. (2003). Perceptions and possible functions of play and real fighting in early adolescence. *Child Development*, 74, 1459-1470.
- Pontzer, D. (2010). A theoretical test of bullying behaviour: Parenting, personality, and the bully/victim relationship. *Journal of Family Violence*, 25, 259-273.
- Sabuncuoğlu, Ö., Ekinci, Ö., Bahadır, T., Akyuva, Y., Altınöz, E. ve Berkem, M. (2006). Ergen öğrenciler arasında akran örselenmesi ve depresyon belirtileriyle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 9, 27-35.
- Scarpaci, R.T. (2006). Bullying: Effective strategies for its prevention. *Kappa Delta Record*. 42, 170-174.
- Sencer, M. ve Sencer, Y. (1978). *Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Sourander, A., Helstelä, L., Helenius, H., ve Piha, J. (2000). Persistence of bullying from childhood to adolescence: A longitudinal 8 year follow up study. *Child Abuse and Neglect*, 24(7), 873-881.
- Storch, E.A., Phil, M., Nock, M.K., Masia-Warner, C. ve Barlas, M.E. (2003). Peer victimization and social psychological adjustment in Hispanic and African, American children. *Journal of Child and Family Studies*, 12, 439-452.
- Süzük, E. ve Akinci, T. (2022). Lise öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Faköltesi Dergisi*, 22, 62-79.
- şen, Z. ve Doğan, A. (2021). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarının, akran zorbalığı ile baş etme stratejilerinin ve algıladıkları okul ikliminin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 46, 43-62.
- Tanhan, F. ve şentürk, E. (2011). Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik öğretmen tutumları ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 44-53.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Kendi Basımı.
- Totan, T. ve Kabakçı, Ö.F. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sosyal duygusal öğrenme becerilerinin zorbalığı yordama gücü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Faköltesi Dergisi*, 23, 575-600.
- Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5, 468- 483.
- Ünal, N. (2019). *Akran zorbalığı ile ergenlerin algıladıkları aile işlevselliğinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A.J., Winter, A.F., Verhulst, F. ve Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: a comparison of bullies, victims, bully/victims and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology*, 41, 672-682.
- Wienke Tötura, Cm., Mackinnon-Lewis, C., Gesten, El., Gadd, R., Divine, Kp., Dunham, S. ve Kamboukos, D. (2009) Bullying and victimization among boys and girls in middle school: The influence of perceived family and school contexts. *J Early Adolesc*, 29, 571-609.
- Yaban, E.H. (2010). *Ergenlerin arkadaşlık niteliği, ebeveyn ve okul ortamında öğretmenden algılanan destek ile akran zorbalığı/zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yaman, E. ve Ceylan Çuha, N. (2014). Sınıf öğretmenlerinin okul zorbalığına ilişkin tutumları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Faköltesi Dergisi*, 3, 435-448.
- Yaman, E. ve Türker, S. (2011). İlköğretim öğretmenlerinin çatışma yönetim stratejileri ve öfke ifade düzeyleri arasındaki ilişki. *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 1-12.

- Yeşilyaprak, B. ve Dursun Balanuye, I. (2012). Okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumları ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 38-48.
- Yıldırım, M. (2016). Lise öğrencilerinde kendilik imgesinin okul başarısına etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 43, 157-168.
- Yıldırım, R. (2012). Akran zorbalığı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 39-51.
- Yılmaz, O. ve Destegüloğlu, B. (2021). Çocuk kitaplarında akran zorbalığı. *Millî Eğitim Dergisi*, 230, 241-257.
- Yoon, J.S. (2004). Predicting teacher interventions in bullying situations. *Education and Treatment of Children*, 27, 37-45.
- Yurtal, F. ve Yaşar, M. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi profillerine göre sınıflarında görülen akran zorbalığı. *SDU International Journal of Educational Studies*, 5, 64-75.
- Zarzour, K. (2000). *Facing the Schoolyard Bully. First Edition*. U.S.: Friefly Books.

EXTENDED ABSTRACT

Peer bullying can be defined as the most common type of violent and aggressive behaviour among children in schools (Öğülmüş, 2006, p. 17), as a result of bullying in schools, learning can also be negatively affected by this situation (Öztürk, Atlı ve Kutlu, 2014, p. 51). Peer bullying, especially in schools and among peers, is among the types of bullying that should be emphasized because it will damage the safe atmosphere of the school. Peer bullying, which is expressed with the word "bullying" in English, is expressed with the word "kabadayılık" in Turkish (Sabuncuoğlu et al., 2006, p. 28). In another definition, peer bullying is expressed as the "emphasis of strength through aggression, which occurs due to the imbalance in power" (Bilgin, 2007, p. 3). Peer bullying disrupts the social environment of the school, negatively affecting education for all children in the role of bully, victim, bully-victim, and spectator, regardless of their status, and may lead to a decrease in the quality of education (Karabacak et al., 2015, p. 366). Such that, due to bullying in schools, it is prevented from raising qualified people that the society will have in the future (Yıldırım, 2012, p. 48).

In this respect, the examination of peer bullying, which is an important problem among adolescents, may not only give an idea about eliminating the deficiencies in this issue but also draw attention to the peer relationships of adolescents. As a result of the study, information about how often peer bullying is experienced and how often those who are exposed to bullying use bullying can be obtained. It is thought that the suggestions in this research to prevent bullying will contribute to the literature and can be a source for parents, educators, those working in the field, and various laws or regulations.

This research, conducted to examine adolescents' perceptions of peer bullying and teachers' attitudes towards bullying, is limited to the data obtained from adolescents who are students between the ages of 14-18 and showed normal development in the Vocational and Technical Anatolian High School in the central districts of Sakarya province and with the teachers who work at this school for one year.

This study was carried out with the descriptive survey model, one of the quantitative research models. As it is known, descriptive research aims to describe the situation of interest. The method of the research is the scanning model, which is one of the descriptive research methods since it aims to determine the current situation.

The population of the research consists of adolescents aged 14-18 attending Vocational and Technical Anatolian High Schools in the central districts of Sakarya province and teachers who have been working in these high schools for at least one year. Sampling was formed from the general population by stratified sampling method. Stratified sampling was preferred because it was thought that more precise information about the subgroups could be obtained. In the stratified sampling technique, which is used to create samples with higher representation potential by reducing errors, samples are obtained from these layers after the universe is divided into lower layers. This sampling technique offers much higher precision with a smaller group compared to simple random sampling, as it leaves no layers unrepresented in the sample (Sencer ve Sencer, 1978, p. 454). Adolescents to be included in the study were determined according to their classes (9-10-11-12. grades) and gender. Teachers were selected according to the schools they work in and their gender.

As a result of the research, it has been found that; boys show more bullying behaviour than girls, adolescents who think they are bullied by their friends at school and who think they bully their friends at school score higher in the bully and victim dimensions, adolescents who perceive their academic achievement as low more likely to bully and be exposed to bullying, female teachers have more cruel attitudes than male teachers, teachers aged under 35 are more humane than those aged 36-45, teachers aged 36-45 are more disciplinarian than those aged under 35, and teachers aged 36-45 display more cruel attitude than those aged over 46, as teachers' uncaring attitude increases, the rate of physical victimization of adolescents also increases, while the humanitarian attitude of teachers increases, the physical and isolated victimization status of adolescents decreases.